

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Małgorzata Motylow

Tekst jednolity*

KRR.410.001.02.2021

Pani
Aleksandra Hadzik
Prezes
Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
al. Niepodległości 190
00-608 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

- * Uwzględniono zmiany wprowadzone uchwałą Nr 41/2021 Kolegium Najwyższej Izby Kontroli z dnia 2 czerwca 2021 r. w sprawie zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego oraz sprostowano, w trybie art. 35c ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli, oczywiste omyłki pisarskie w wystąpieniu pokontrolnym

P/21/001 Wykonanie budżetu państwa w 2020 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, al. Niepodległości 190, 00-608 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Aleksandra Hadzik, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, od 29 października 2018 r.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monika Bagińska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/55/2020 z 30 grudnia 2020 r. 2. Waldemar Wojnicz, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr KRR/56/2020 z 30 grudnia 2020 r. 3. Tomasz Grudziński, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/57/2020 z 30 grudnia 2020 r.

(akta kontroli str. 1-6, 2117)

II. Cel i zakres kontroli

Cel kontroli	Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania budżetu państwa na rok 2020 oraz ocena wykonania planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego (dalej: FER lub Fundusz) pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności działań podejmowanych przez dysponenta części budżetowej 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz dysponenta FER.
Zakres kontroli	Ocenie podlegały w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> – realizacja wydatków budżetu państwa w cz. 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: KRUS); – planowanie i realizacja przychodów FER; – planowanie i wykonanie kosztów FER oraz efekty realizowanych zadań, w tym stopień ich realizacji; – sporządzenie sprawozdań budżetowych (rocznych oraz za IV kwartał 2020 r.) oraz sprawozdań za IV kwartał 2020 r. w zakresie operacji finansowych – w zakresie budżetu państwa części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz państwowych funduszy celowych, tj. Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji, których dysponentem jest Prezes KRUS; – prowadzenie ksiąg rachunkowych centrali KRUS, – system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości i rzetelności sporządzania sprawozdań budżetowych za 2020 r. i sprawozdań w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2020 r. i prowadzenia ksiąg rachunkowych w centrali KRUS,

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

- nadzór i kontrola sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ust.1 i 2 ustawy o finansach publicznych² (dalej: ufp), w tym nadzór nad wykorzystaniem i rozliczeniem dotacji wypłaconych z budżetu państwa w części 72 – KRUS.

Ponadto przeprowadzono analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych z wynikami roku 2019.

Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były ustalenia dokonane w wyniku następujących działań kontrolnych:

- analiza realizacji wydatków budżetu państwa w ramach części 72 – KRUS, w tym efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków publicznych;
- analiza stanu zobowiązań w ramach części 72 – KRUS;
- analiza prawidłowości blokowania planowanych wydatków w ramach części 72 – KRUS;
- kontrola wykorzystania środków otrzymanych z rezerw budżetowych w ramach części 72 – KRUS;
- szczegółowa analiza wybranych dotacji budżetowych zrealizowanych w części 72 – KRUS;
- analiza zmian planu finansowego FER;
- analiza wykonania planu przychodów i planu kosztów FER;
- analiza stanu należności FER pozostałych do zapłaty;
- szczegółowa analiza wybranej próby kosztów FER;
- analiza stanu zobowiązań FER;
- analiza realizacji zadań i efektów rzeczowych uzyskanych w wyniku poniesionych kosztów FER;
- dokonanie przeglądu analitycznego ksiąg rachunkowych prowadzonych w centrali KRUS, w tym dla dysponenta części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych, których dysponentem jest Prezes KRUS;
- szczegółowa kontrola wybranych zapisów i dokumentów księgowych dotyczących ewidencji księgowej prowadzonej w centrali KRUS;
- analiza prawidłowości sporządzenia wybranych rocznych sprawozdań budżetowych oraz sprawozdań za IV kwartał 2020 r. w zakresie operacji finansowych dotyczących budżetu państwa części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych, których dysponentem jest Prezes KRUS;
- analiza stosowanych przez dysponenta procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania sprawozdań budżetowych za 2020 r. oraz sprawozdań za IV kwartał 2020 r. w zakresie operacji finansowych – dotyczących budżetu państwa części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych, których dysponentem jest Prezes KRUS i prowadzenia ksiąg rachunkowych w centrali KRUS.

Opis ustaleń kontrolnych przedstawiono w części IV. *Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe kontrolowanej działalności.*

---

² Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.

III. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA Najwyższa Izba Kontroli ocenia opisowo wykonanie budżetu państwa w 2020 r. w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz ocenia pozytywnie wykonanie planu finansowego na 2020 r. Funduszu Emerytalno-Rentowego.

Uzasadnienie oceny ogólnej W toku wymienionych powyżej działań kontrolnych w zakresie blokowania planowanych wydatków budżetu państwa w części 72 – KRUS, przekazywania dotacji na FER z części 72 – KRUS, wykorzystania rezerw celowych w części 72 – KRUS, realizacji w 2020 r. planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego, sporządzania sprawozdań budżetowych oraz sprawozdań za IV kwartał 2020 r. w zakresie operacji finansowych dotyczących budżetu państwa części 72 – KRUS oraz państwowych funduszy celowych, których dysponentem jest Prezes KRUS, a także prowadzenia ksiąg rachunkowych w centrali KRUS oraz systemu kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości sporządzania i rzetelności ww. sprawozdań nie stwierdzono nieprawidłowości.

Stwierdzona nieprawidłowość, która miała wpływ na obniżenie oceny wykonania budżetu państwa w 2020 r. w części 72 – KRUS, dotyczyła przekroczenia planowanych wydatków w ww. części:

- 1) w dziale 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w rozdziale 75313 – Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w § 3110 – Świadczenia społeczne – według stanu na koniec: sierpnia 2020 r. o kwotę 53 691,7 tys. zł, września 2020 r. o kwotę 91 280,4 tys. zł, października 2020 r. o kwotę 115 517,7 tys. zł i listopada 2020 r. o kwotę 19 224,6 tys. zł;
- 2) w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, w rozdziale 85395 – Pozostała działalność, w § 3110 – Świadczenia społeczne – według stanu na koniec: stycznia 2020 r. o kwotę 1,9 tys. zł i marca 2020 r. o kwotę 0,4 tys. zł.

Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 3 oraz art. 162 pkt 3 upf wydatki mogą być dokonywane na cele oraz w wysokościach określonych w planie finansowym jednostki, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień.

Główną przyczyną ww. przekroczeń było niedokonanie zmiany planu finansowego wydatków części 72 – KRUS, przez dysponenta części, stosownie do art. 171 ust. 1 upf, polegającej na przeniesieniu wydatków pomiędzy rozdziałami i paragrafami klasyfikacji, celem wypłaty zasiłków opiekuńczych oraz zasiłków z tytułu kwarantanny, dla osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników, na podstawie ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁴.

³ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2020 r. Najwyższa Izba Kontroli stosuje następujące oceny: pozytywną i negatywną. W przypadku, gdy nie zostały spełnione kryteria ani dla oceny pozytywnej ani dla negatywnej stosuje się ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz. U. poz. 1842, ze zm., dalej: ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19.

IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Dochody budżetowe

Opis stanu faktycznego

W 2020 r. dochody budżetowe w części 72 – KRUS zostały zrealizowane w kwocie 28,4 tys. zł i były wyższe o 8,4 tys. zł (tj. o 42%) od planu ustalonego w ustawie budżetowej na rok 2020 z dnia 14 lutego 2020 r.⁶ (20 tys. zł) oraz stanowiły 54,6% dochodów uzyskanych w 2019 r. (52 tys. zł).

Głównym źródłem dochodów w części 72 – KRUS były dochody w kwocie 25 tys. zł uzyskane z tytułu zwrotu nienależnie pobranych świadczeń dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych⁷ oraz dodatków kombatanckich⁸ oraz z tytułu nienależnie pobranych jednorazowych dodatków pieniężnych⁹ oraz zapomóg¹⁰.

Na koniec 2020 r. wystąpiły należności w kwocie 8,8 tys. zł, w tym 5,8 tys. zł stanowiły zaległości. Zaległości te były niższe o 0,5 tys. zł od kwoty zaległości na koniec 2019 r. (6,3 tys. zł) i dotyczyły w szczególności nienależnie pobranych świadczeń z ww. tytułów.

(akta kontroli str. 1599-1600, 1684-1685, 2397-2417, 2503-2518)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OBSZAR

2. Wydatki

2.1 Wydatki budżetu państwa

Opis stanu faktycznego

Wydatki budżetu państwa, zaplanowane w ustawie budżetowej na rok 2020 w części 72 – KRUS w kwocie 18 943 168 tys. zł¹¹, zostały w trakcie roku zwiększone ze środków rezerw celowych o 7,2 tys. zł na podstawie dziewięciu decyzji Ministra Finansów oraz Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia: 17 i 28 lutego, 26 marca, 27 kwietnia, 26 maja, 26 czerwca, 24 sierpnia, 25 września i 26 listopada 2020 r.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Dz. U. poz. 571, ze zm., dalej: ustawa budżetowa na rok 2020.

⁷ Świadczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2020 r. poz. 1790), dalej: świadczenie dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych.

⁸ Świadczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2020 r. poz. 517, ze zm.), dalej: dodatek kombatancki.

⁹ Świadczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 15 stycznia 2016 r. o jednorazowym dodatku pieniężnym dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenia kompensacyjne w 2016 r. (Dz. U. poz. 2011), dalej: jednorazowy dodatek pieniężny.

¹⁰ Świadczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 20 maja 2005 r. o zapomodze pieniężnej dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne albo zasiłek przedemerytalny w 2007 r. (Dz. U. Nr 102 poz. 852, ze zm.).

¹¹ Pierwotnie, w ustawie budżetowej na rok 2020 w części 72 – KRUS zaplanowano wydatki w wysokości 17 951 189 tys. zł i były one niższe o 991 979 tys. zł od wydatków określonych w nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2020.

Na polecenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2020 r. wydanego na podstawie art. 15zi pkt 6 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19, w związku z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw¹², Minister Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej decyzją z dnia 30 grudnia 2020 r. zmniejszył plan wydatków w części 72 – KRUS o kwotę 20 000 tys. zł i przesunął ww. planowane wydatki do poz. 75 rezerwy celowej pn.: „Rezerwa celowa na wpłatę do Funduszu Przeciwdziałania COVID-19”. Powyższa zmiana dotyczyła planowanych wydatków, które zostały zablokowane decyzją Prezesa KRUS z 21 grudnia 2020 r.

Plan wydatków po zmianach w cz. 72 – KRUS został ustalony w wysokości 18 923 175,2 tys. zł.

Przyznane rezerwy celowe (poz. 16 – Zobowiązania wymagalne Skarbu Państwa), objęte szczegółowym badaniem, wykorzystano celowo, w kwocie 7,2 tys. zł, tj. w 100% na pokrycie refundacji kosztów poniesionych przez oddziały regionalne KRUS (dalej: OR KRUS) z tytułu wypłaty jednorazowych dodatków pieniężnych, dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenia kompensacyjne w 2016 r. Prawidłowo dokonano zmian w planie finansowym dysponenta części.

(akta kontroli str. 1088-1090, 1131-1156, 1601-1602, 1686-1687, 2202-2410, 2519-2531)

Prezes KRUS podała, że „Wydatki na sfinansowanie wypłaty jednorazowych dodatków pieniężnych (...), na które pozyskano środki w wysokości 7 206,44 zł z rezerwy celowej budżetu państwa część 83, poz. 16 Zobowiązania wymagalne Skarbu Państwa nie mogły zostać ujęte w planie wydatków w 2020 r. w części 72 KRUS na etapie opracowania ustawy budżetowej z uwagi na brak informacji w tym czasie w zakresie określenia wysokości i ilości wypłat jednorazowych dodatków pieniężnych na kolejny rok budżetowy (...)”.

(akta kontroli str. 2202, 2209)

W 2020 r. nie zwiększano planu wydatków części 72 – KRUS ze środków rezerwy ogólnej.

(akta kontroli str. 2203, 2213-2214)

W 2020 r. blokowania planowanych wydatków w części 72 – KRUS dokonano decyzją Prezesa KRUS z dnia 21 grudnia 2020 r. Decyzja dotyczyła planowanych wydatków na dotację dla FER (§ 2430) w kwocie 20 000 tys. zł i została podjęta z powodu nadmiaru posiadanych środków w ramach tego funduszu. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie blokowania planowanych wydatków. Blokowanie planowanych wydatków było zgodne z przepisami ufp i nastąpiło niezwłocznie po ustaleniu, że wydatek nie będzie realizowany.

(akta kontroli str. 1153-1155, 2161-2201)

Wydatki budżetu państwa w części 72 – KRUS zostały zrealizowane w kwocie 18 919 917,6 tys. zł stanowiącej 100% planu po zmianach (18 923 175,2 tys. zł).

¹² Dz. U. poz. 568, ze zm., dalej: ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19.

Wyższa realizacja o 60 765,5 tys. zł tj. 0,3% w stosunku do wykonania w 2019 r. (18 859 152,1 tys. zł) spowodowana była w szczególności wypłatą w 2020 r. zasiłków z tytułu opieki¹³ (dalej: zasiłek opiekuńczy) oraz zasiłków z tytułu kwarantanny¹⁴ (dalej: zasiłek z tytułu kwarantanny) w łącznej wysokości 158 982,5 tys. zł. Zwrotu niewykorzystanych w 2020 r. środków w ramach części 72 – KRUS, w łącznej kwocie 3 257,6 tys. zł, dokonano terminowo, tj. w dniu 21 stycznia 2021 r. na rachunek bankowy Ministerstwa Finansów.

(akta kontroli str. 1601-1602, 1686-1687, 2397-2410, 2418-2459)

U dysponenta części 72 – KRUS kontrolą objęto próbę dotacji przekazanych na rachunek bankowy Funduszu Emerytalno-Rentowego w kwocie 3 628 957,2 tys. zł, stanowiącej 19,7% łącznej kwoty zrealizowanych wydatków na dotacje w 2020 r. w części 72 – KRUS (18 451 313,4 tys. zł).

Doboru próby dotacji dokonano w sposób celowy ze względu na miesiące, w których zrealizowano najwyższe wypłaty dotacji na ten cel, tj. w maju 2020 r. w kwocie 1 809 729,8 tys. zł i w grudniu 2020 r. w kwocie 1 819 227,4 tys. zł.

W badanej próbie dotacji nie stwierdzono nieprawidłowości. Zapotrzebowania miesięczne na środki budżetowe przekazywane były Ministrowi Finansów oraz Ministrowi Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej¹⁵ oraz z zachowaniem terminu określonego w § 8 ust. 2 rozporządzenia z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania budżetu państwa¹⁶. Dotacja przekazywana była przez dysponenta części 72 – KRUS na podstawie harmonogramu wydatków opracowanego w trybie art. 147 ufp, na rachunek bankowy FER. Dyspozycje przelewów sporządzane były na podstawie zapotrzebowań na środki na FER zgłoszonych przez oddziały regionalne KRUS oraz na podstawie sporządzonych w Biurze Statystyki centrali KRUS: sprawozdań statystycznych w zakresie środków na składki na ubezpieczenie zdrowotne rolników oraz informacji o podatku dochodowym od świadczeń emerytalno-rentowych. Dyspozycje przelewów sprawdzone były pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym przez pracowników Biura Finansowego centrali KRUS, a po dokonanej kontroli wstępnej przez Głównego Księgowego Kasy, środki finansowe zatwierdzane były do wypłaty przez kierownika jednostki lub osobę upoważnioną do dysponowania środkami.

(akta kontroli str. 1020-1037, 1327-1364, 1365-1565, 1845-1923, 1686-1687, 1893-1898, 1924-2053, 2397-2410, 2494-2502, 2829-3390, 3765-3858)

W ramach zadań zleconych do wypłaty KRUS w 2020 r. zrealizowano wydatki w kwocie 458 352,6 tys. zł, z przeznaczeniem na:

- świadczenia dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych (4 011 szt., w łącznej kwocie 115 852,6 tys. zł);
- dodatki dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych (2 741 szt., w łącznej kwocie 2 406,5 tys. zł);

¹³ Wydatki na zasiłek opiekuńczy realizowane były na podstawie przepisu art. 4a ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19. Przepis ten został dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 i wszedł w życie 31 marca 2020 r.

¹⁴ Wydatki na zasiłek z tytułu kwarantanny realizowane były na podstawie przepisu art. 31z³ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19. Przepis umożliwiający wypłatę tego zasiłku przez KRUS został zmieniony przez art. 46 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonnych w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. poz. 875) i wszedł w życie 16 maja 2020 r.

¹⁵ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej (Dz. U. poz. 1719), z mocą obowiązywania od dnia 6 października 2020 r.

¹⁶ Dz. U. z 2021 r. poz. 259.

- ryczałty energetyczne (501 264 szt., w łącznej kwocie 85 624,5 tys. zł);
- dodatki kombatanckie (146 605 szt., w łącznej kwocie 33 346,2 tys. zł);
- zasiłki pogrzebowe po inwalidach wojennych, wojskowych i osobach represjonowanych (556 szt., w łącznej kwocie 2 221,2 tys. zł);
- dodatki kompensacyjne (426 997 szt., w łącznej kwocie 14 578,4 tys. zł);
- świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej (102 944 szt., w łącznej kwocie 21 098,9 tys. zł);
- świadczenia pieniężne dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej (40 894 szt., w łącznej kwocie 9 300,2 tys. zł);
- świadczenia pieniężne dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych (119 szt., w łącznej kwocie 103,3 tys. zł);
- rodzicielskie świadczenie uzupełniające (11 688 szt., w łącznej kwocie 14 393,1 tys. zł);
- świadczenie wyrównawcze (247 szt., w łącznej kwocie 445,3 tys. zł);
- zasiłki opiekuńcze wypłacone od 1 kwietnia do 30 września 2020 r. w kwocie 152 807,5 tys. zł (za 4 715 472 dni opieki) oraz zasiłki z tytułu kwarantanny wypłacone od 1 czerwca do 30 września 2020 r. w kwocie 6 175 tys. zł (łącznie 4 750 szt.); zasiłki opiekuńcze i z tytułu kwarantanny wypłacono na podstawie ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19; od dnia 1 października 2020 r. zasiłki te wypłacane były w ramach Funduszu Emerytalno-Rentowego ze środków pochodzących z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

(akta kontroli str. 1052, 1020-1037, 1094-1128, 1686-1687,
1924-1982, 2397-2410, 2718-2742)

Na koniec 2020 r. zobowiązania w części 72 – KRUS wyniosły 900,5 tys. zł i stanowiły 94,6% zobowiązań na koniec 2019 r. (952,4 tys. zł). Niższa o 51,9 tys. zł, tj. o 5,4% kwota zobowiązań wynikała głównie z mniejszej liczby osób podlegających wyłączeniu z ubezpieczenia zdrowotnego i dotyczyła składek na ubezpieczenie zdrowotne finansowanych z budżetu państwa za te osoby na podstawie art. 86 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹⁷. W części 72 – KRUS w 2020 r. nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

(akta kontroli str. 1601-1602, 1686-1687, 2397-2410, 2420, 2441)

W 2020 r. sporządzano w trakcie roku m.in. miesięczne Informacje o zadaniach zleconych, Informacje o wypłatach niezrealizowanych zadań zleconych oraz meldunki statystyczne w zakresie świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego rolników oraz świadczeń pozaubezpieczeniowych. Prawidłowość wykorzystania środków na dotacje z budżetu otrzymane przez państwowe fundusze celowe, których dysponentem był Prezes KRUS, weryfikowana była na podstawie sprawozdań oraz Informacji przekazywanych do Centrali KRUS przez Oddziały Regionalne KRUS. Rodzaje i częstotliwość sporządzanych sprawozdań w jednostkach organizacyjnych KRUS zostały określone w § 3 ust. 2 Zasad rachunkowości¹⁸.

¹⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 1398

¹⁸ Załącznik do zarządzenia nr 21 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie zasad rachunkowości (Dz. Urz. KRUS poz. 22), ze skutkiem obowiązywania od początku roku – dalej: Zasady rachunkowości.

Sporządzano ponadto sprawozdania wynikające z obowiązujących przepisów prawa oraz dodatkowo na potrzeby analiz i kontroli zarządczej sprawozdania półroczne w układzie zadaniowym z wykonania wydatków budżetu państwa i wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego oraz sprawozdania wewnętrzne, których wzory określone zostały w Zasadach rachunkowości.

W ramach kontroli nad prawidłowością sporządzenia zapotrzebowań na środki na wydatki z budżetu państwa dokonywano analizy stanu środków pieniężnych na rachunku FER oraz zapotrzebowań na środki z OR KRUS na świadczenia emerytalno-rentowe.

W 2020 r. Biuro Kontroli centrali KRUS przeprowadziło 15 (tj. 100%) kontroli ujętych w planie na 2020 r., z tego 14 kontroli kompleksowych i jedną kontrolę problemową. Ponadto przeprowadzono trzy kontrole doraźne. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości lub uchybień formułowane były zalecenia pokontrolne. Spośród 14 kontroli kompleksowych, 12 dotyczyło zagadnień wydatkowania środków publicznych. W przypadku formułowania zaleceń pokontrolnych dyrektorzy OR KRUS w wyznaczonym terminie informowali Prezesa KRUS o sposobie ich realizacji.

(akta kontroli str. 1020-1037, 1365-1565, 1327-1364, 1924-2053, 2572-2625,
2701-2927, 3391-3764, 3765-3858)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W 2020 r. w części 72 – KRUS nastąpiło przekroczenie planowanych wydatków:

- 1) w dziale 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w rozdziale 75313 – Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w § 3110 – Świadczenia społeczne, według stanu na koniec:
  - sierpnia 2020 r. o kwotę 53 691,7 tys. zł (plan 295 238 tys. zł, wykonanie 348 929,7 tys. zł);
  - września 2020 r. o kwotę 91 280,4 tys. zł (plan 295 238 tys. zł, wykonanie 386 518,4 tys. zł);
  - października 2020 r. o kwotę 115 517,7 tys. zł (plan 295 238 tys. zł, wykonanie 410 755,7 tys. zł);
  - listopada 2020 r. o kwotę 19 224,6 tys. zł (plan 415 351 tys. zł, wykonanie 434 575,6 tys. zł);
- 2) w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, w rozdziale 85395 – Pozostała działalność, w § 3110 – Świadczenia społeczne, według stanu na koniec:
  - a) stycznia 2020 r. o kwotę 1,9 tys. zł (plan 0 tys. zł, wykonanie 1,9 tys. zł);
  - b) marca 2020 r. o kwotę 0,4 tys. zł (plan 3,7 tys. zł, wykonanie 4,1 tys. zł).

(akta kontroli str. 1646-1753, 1924-2053, 2418-2459, 2466-2493,
2519-2700, 2928-3860)

Powyższe przekroczenia planu wydatków po zmianach w trakcie 2020 r. stanowiły naruszenie przepisów art. 44 ust. 1 pkt 3 oraz art. 162 pkt 3 ufp, zgodnie z którymi wydatki mogą być dokonywane na cele oraz w wysokościach określonych w planie finansowym jednostki, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień.

Przekroczenie planowanych wydatków według stanu na koniec: sierpnia, września, października i listopada 2020 r. w dziale 753 – *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne* miało miejsce w związku z wypłatą zasiłków opiekuńczych oraz zasiłków z tytułu kwarantanny, dla osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników, zrealizowaną na podstawie art. 4a ust. 5 i art. 31zy³ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19.

Na okoliczność przekroczenia planowanych wydatków Prezes KRUS wyjaśniła, że „ustawa budżetowa na rok 2020 z dnia 14 lutego 2020 r. nie przewidywała dla Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego dodatkowych wydatków związanych z wystąpieniem stanu epidemii na terenie całego kraju. W związku z ogłoszeniem ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (...) na podstawie art. 4a ust. 5 ustawy na KRUS zostały nałożone zadania związane z wypłatą zasiłku opiekuńczego, oraz na podstawie art. 31zy³ ust. 4 ww. ustawy po zmianach (...), na KRUS zostały nałożone zadania związane z wypłatą zasiłku z tytułu kwarantanny. (...) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego na bieżąco współpracowała z Ministerstwem Finansów oraz Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie szacowania oceny regulacji skutków finansowych w zakresie prawidłowej i terminowej realizacji nowych, nieplanowanych i nieprzewidzianych wcześniej zadań zleconych nałożonych na KRUS do realizacji na podstawie powyższych przepisów. Wyjaśniła ponadto, że „realizacja i wypłata tych świadczeń zleconych Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego była zgodna z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, a brak ich realizacji przez dysponenta cz. 72 KRUS w terminach określonych ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, zmian tej ustawy i kolejnymi rozporządzeniami Prezesa Rady Ministrów, mogłoby skutkować wypłatą tych świadczeń z odsetkami, co stanowiłoby naruszenie dyscypliny finansów publicznych”.

(akta kontroli str. 1646-1753, 2418-2459, 2466-2493, 2519-2625, 2678-2700, 3765-3858)

Płatności ww. zasiłków były dokonywane przez OR KRUS, na podstawie decyzji o ich przyznaniu, ze środków otrzymanych z centrali KRUS z rachunku FER. Rachunek FER zasilany był przez dysponenta części 72 – KRUS dotacjami w ramach § 2430 *Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego*. Na koniec każdego miesiąca, w związku z koniecznością sporządzenia sprawozdania Rb-28 z wykonania planowanych wydatków budżetu państwa, na podstawie poleceń księgowania sporządzonych w oparciu o Informacje o zadaniach zleconych otrzymywane z OR KRUS i uzgodnienia z Biurem Statystyki centrali KRUS, przeksięgowywano z § 2430 *Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego* kwoty wydatków OR KRUS poniesionych w danym miesiącu na zasiłki opiekuńcze oraz zasiłki z tytułu kwarantanny i księgował je na § 3110 – *Świadczenia społeczne*.

(akta kontroli str. 1924-2053, 2928-3390)

Prezes KRUS występowała trzykrotnie do Ministra Finansów z wnioskami o zwiększenie planu wydatków na wypłatę zasiłków opiekuńczych i z tytułu kwarantanny wypłacanych w ramach części 72 – KRUS, dział 753 – *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, w rozdziale 75313 – *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego*, w § 3110 – *Świadczenia społeczne*.

W dniu 21 lipca 2020 r. Prezes KRUS wniosła o zwiększenia planu wydatków na ww. cel o 53 710 tys. zł, a następnie w dniu 13 sierpnia 2020 r. wniosła o zwiększenie ww. kwoty do wysokości 106 885 tys. zł, a w dniu 11 września 2020 r. do kwoty 145 343 tys. zł.

Na okoliczność wystąpienia o zwiększenie planu wydatków na ww. cel 21 lipca 2020 r., podczas gdy wydatki na zasiłki opiekuńcze realizowane były od kwietnia 2020 r. a zasiłki z tytułu kwarantanny od czerwca 2020 r. Prezes wyjaśniła: „(...) *Dysponent cz.72 KRUS wystąpił z wnioskiem o zwiększenie planu wydatków budżetu państwa na wypłatę ww. świadczeń w dniu 21 lipca 2020 r. pismem znak 0000-BF.3100.25.2020 informując Ministra Finansów o wysokości poniesionych wydatków z tego tytułu. Należy podkreślić, że na dzień 21 lipca 2020 r. zgodnie ze sprawozdaniem Rb-28 z wykonania planu wydatków budżetu państwa, nie wystąpiło przekroczenie planu wydatkach w dziale 753, rozdział 75313, § 3110, w którym były również wydatki na zasiłki opiekuńcze i zasiłki z tytułu kwarantanny. Na dzień 30 czerwca 2020 r. plan wydatków w ww. podziałce klasyfikacji budżetowej wynosił 295.238 tys. zł, a realizacja tych wydatków wynosiła 207.138 tys. zł. W związku z powyższym nie doszło do przekroczenia planu ustawy budżetowej na rok 2020 w cz.72 KRUS*”.

W dniu 12 października 2020 r. Minister Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej poinformował KRUS, że w przygotowywanej nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2020 przewiduje się zwiększenie wydatków na ww. cel dla KRUS o 120 113 tys. zł. Dodał ponadto, że uwzględniając art. 65 ust. 6a ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19, dalsze uzupełnienie środków na finansowanie wypłat zasiłków opiekuńczych i zasiłków z tytułu kwarantanny może nastąpić ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

Zgodnie z ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2020¹⁹, która weszła w życie 1 listopada 2020 r. środki budżetowe na świadczenia (rozdział 75313 – *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego* § 3110 – *Świadczenia społeczne*), w tym wypłatę ww. zasiłków zostały zwiększone w cz. 72 – KRUS o 120 113 tys. zł.

Wnioskiem z 6 listopada 2020 r. Główny Księgowy Kasy z upoważnienia Prezesa KRUS wystąpiła do Ministra Finansów o zwiększenie planu wydatków w rozdziale 75313 ze środków rezerw celowych (poz. 35) w łącznej kwocie 14 760 tys. zł, w tym w § 3110 o kwotę 14 400 tys. zł na sfinansowanie rodzicielskich świadczeń uzupełniających.

Minister Finansów, pismem z 11 grudnia 2020 r., poinformował Prezesa KRUS, że wniosek o zwiększenie planu wydatków w części 72 KRUS ze środków rezerwy celowej (poz. 35) nie może zostać zrealizowany oraz że w pierwszej kolejności powinny zostać wykorzystane środki dostępne w ramach części 72 – KRUS z uwzględnieniem możliwości dokonywania przeniesień wydatków budżetu państwa między rozdziałami i paragrafami klasyfikacji wydatków na podstawie art. 171 upf.

¹⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1919.

Decyzję o zmianie planu finansowego KRUS, stosownie do art. 171 ust. 1 ufp, w drodze przeniesienia kwoty w wysokości 45 500 tys. zł ze środków pozostających w rozdziale 75305 – *Fundusz Emerytalno-Rentowy* do rozdziału 75313 – *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego* na § 3110 – *Świadczenia społeczne*, Prezes KRUS podjęła 17 grudnia 2020 r. Na pytanie dlaczego zmiany planu wydatków dokonano 17 grudnia 2020 r. Prezes KRUS wyjaśniła, że „*Głównym powodem podjęcia działań zgodnie z decyzją (...) z dnia 17 grudnia 2020 r. (...) była terminowa realizacja świadczeń emerytalno-rentowych. W związku z procesem zmiany ustawy budżetowej, podjęte działania nie zagrażały realizacji pozostałych zadań nałożonych na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Decyzja (...) z dnia 17 grudnia 2020 r. poprzedzona była szczegółową analizą wydatków w cz. 72 KRUS za 11 miesięcy. Decyzja ta w pełni zabezpieczyła plan wydatków na terminową i prawidłową realizację wydatków w dziale 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, rozdziale 75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w § 3110 Świadczenia społeczne na koniec roku 2020. Wobec powyższego nie nastąpiło przekroczenie wydatków w powyższych podziałkach klasyfikacji budżetowej za rok 2020.*”

(akta kontroli str. 2420-2421, 2441-2459, 2466-2493, 2519-2549, 2678-2700)

Przekroczenie planowanych wydatków w dziale 853 – *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*, w rozdziale 85395 – *Pozostała działalność*, w § 3110 – *Świadczenia społeczne*, według stanu na koniec stycznia i marca 2020 r. związane było z wypłatą jednorazowych dodatków pieniężnych dla osób uprawnionych na podstawie art. 7 ust. 1 i art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o jednorazowym dodatku pieniężnym dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenia kompensacyjne w 2016 r. Na okoliczność ww. przekroczenia Prezes KRUS wyjaśniła, że „*(...) przyjęta od lat praktyka w tym zakresie, nie kwestionowana w latach ubiegłych przez Ministra Finansów i Najwyższą Izbę Kontroli, polega na wypłacie dodatkowego świadczenia pieniężnego, o którym mowa w ustawie z dnia 15 stycznia 2016 r. o jednorazowym dodatku pieniężnym (...) osobie uprawnionej z urzędu z Funduszu Emerytalno-Rentowego, wraz ze świadczeniem emerytalno-rentowym w pierwszym możliwym terminie płatności tego świadczenia. Przedmiotowe świadczenia są wypłacane tylko łącznie ze świadczeniami emerytalno-rentowym, tzn. że w celu wypłaty jednorazowego dodatku pieniężnego musi być przyznana wypłata świadczenia emerytalno-rentowego. Termin wypłaty jednorazowego dodatku pieniężnego wraz z głównym świadczeniem wskazywany jest w treści przedmiotowej decyzji (...)*”. Wyjaśniła ponadto, że „*brak dokonania przedmiotowej wypłaty w terminie wskazanym w decyzji (...) mógłby narazić Skarb Państwa na odsetki i wiązałoby się to z naruszeniem dyscypliny finansów publicznych*”.

Płatności jednorazowych dodatków pieniężnych były dokonywane przez OR KRUS, na podstawie decyzji o ich przyznaniu, ze środków otrzymanych z centrali KRUS z rachunku FER. Rachunek FER zasilany był przez dysponenta części 72 – KRUS dotacjami w ramach § 2430 *Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego*. Na koniec każdego miesiąca, w związku z koniecznością sporządzenia sprawozdania Rb-28 z wykonania planowanych wydatków budżetu państwa, na

podstawie poleceń księgowania sporządzonych w oparciu o Informacje o zadaniach zleconych otrzymywane z OR KRUS i uzgodnienia z Biurem Statystyki centrali KRUS, przeksięgowywano z § 2430 *Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego* kwoty wydatków OR KRUS poniesionych w danych miesiącu na jednorazowe dodatki pieniężne i księgował je na rozdział 85395 – *Pozostała działalność*, na § 3110 – *Świadczenia społeczne*.

(akta kontroli str. 1924-2053, 2928-3390)

W związku z powyższym wypłata jednorazowych dodatków pieniężnych w łącznej wysokości 1,9 tys. zł dokonana w styczniu 2020 r. przez Oddziały Regionalne KRUS w Krakowie i w Poznaniu została wykazana przez dysponenta części 72 – KRUS w miesięcznym sprawozdaniu z wykonania planu wydatków budżetowych cz. 72 – KRUS za styczeń 2020 r., a wydatek 0,4 tys. zł w marcu 2020 r. dokonany przez OR KRUS w Krakowie w miesięcznym sprawozdaniu z wykonania planu wydatków budżetowych cz. 72 – KRUS za marzec 2020 r.

Wydatki te zostały dokonane, pomimo, iż nie było ustalonego planu finansowego w tym zakresie dla dysponent części 72 – KRUS. Plan wydatków dokonanych w styczniu 2020 r. na kwotę 1,9 tys. zł został ustalony decyzją Ministra Finansów z dnia 17 lutego 2020 r., podjętą na podstawie wniosku dysponenta części 72 – KRUS o zwiększenie planu wydatków w kwocie 1,9 tys. zł ze środków rezerw celowych z dnia 27 stycznia 2020 r.

Plan na wydatek dokonany w marcu 2020 r. na kwotę 0,4 tys. zł został ustalony na podstawie decyzji Ministra Finansów z 27 kwietnia 2020 r., na wniosek dysponenta części 72 – KRUS z dnia 23 kwietnia 2020 r. Wniosek został skierowany przez dysponenta części w kwietniu 2020 r., gdyż z przyczyn technicznych informacja o dokonaniu wydatków w marcu 2020 r. przez OR KRUS w Krakowie dotarła do centrali KRUS w kwietniu 2020 r. Prezes KRUS wyjaśniła, że „ (...) *W celu należytej staranności i uniknięcia w przyszłości takich sytuacji, podjęłam decyzję o konieczności upewnienia się przez OR KRUS o otrzymaniu e-maila/wiadomości z informacją lub telefonicznego potwierdzenia o otrzymanej przez Centralę KRUS przesyłce, zawierającej wniosek o wypłacie jednorazowych dodatków pieniężnych. W przypadku braku wypłaty przedmiotowych świadczeń OR KRUS ma obowiązek poinformować pisemnie Centralę KRUS o braku wypłaty tych świadczeń w danym miesiącu. (...)*”.

(akta kontroli str. 2466, 2470-2472, 2519-2531, 2678-2688)

W związku z wystąpieniem powyższych przekroczeń planowanych wydatków, w odniesieniu do funkcjonowania mechanizmów kontroli zarządczej, Prezes KRUS wyjaśniła: „Zgodnie z Zarządzeniem nr 5 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 7 lutego 2019 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania kontroli zarządczej w KRUS, zapewniłam adekwatną, skuteczną i efektywną kontrolę zarządczą. Informuję, że mechanizmy kontroli zarządczej w KRUS mające na celu przeciwdziałanie przekroczeniom planu wydatków po zmianach działają prawidłowo. Świadczy o tym Sprawozdanie z samooceny stanu kontroli zarządczej w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w roku 2020, oraz Oświadczenie o stanie kontroli zarządczej za rok 2020 w KRUS złożone dnia 22 lutego 2021 r. do organu nadzorującego, jakim jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. (...) Dysponent cz.72 KRUS jakim jest Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wykonywał, wykonuje swoje zadania prawidłowo, w sposób celowy, rzetelny i zgodnie

z obowiązującymi przepisami prawa. Realizuję nałożone na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zadania z należytą starannością i wysokim zaangażowaniem, mając na względzie prawidłową i terminową realizację zadań, dobro świadczeniobiorców i przede wszystkim realizuję zadania w oparciu o przepisy ustawodawcze. W ramach prowadzonej kontroli wszystkie dokumenty w oparciu, o które realizowane są świadczenia wypłacane z KRUS, są każdorazowo weryfikowane oraz podlegają kontroli merytorycznej, formalno-rachunkowej, oraz zatwierdzane przez osoby upoważnione. Taki mechanizm zapewnia skuteczną kontrolę wydatkowania środków publicznych oraz pozwala na wyeliminowanie błędów. W odniesieniu do zatwierdzenia planów finansowych przez Ministra Finansów, kontrola zarządcza polega przede wszystkim na utrzymaniu zgodności planu z zatwierdzonym (podpisanym) dokumentem prezentującym nowe środki finansowe, co jest czynione niezwłocznie po otrzymaniu podpisanego dokumentu. Wyjaśniam ponownie i podkreślam, że wszystkie zadania nałożone na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zostały wykonane w sposób rzetelny, prawidłowy, legalny i celowy z zachowaniem zasady umożliwiającej terminową realizację zadań, i nie nastąpiło przekroczenie wydatków budżetu państwa w cz.72 za rok 2020, co zostało wykazane w rocznym sprawozdaniu Rb-28 z wykonania planu wydatków budżetu państwa, przekazanym do akt kontroli 5 lutego br."

Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 3 oraz art. 162 pkt 3 ufp wydatki mogą być dokonywane na cele oraz w wysokościach określonych w planie finansowym jednostki, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień. Realizacja wydatków budżetowych związanych z wypłatą zasiłków: opiekuńczego i z tytułu kwarantanny, już w sierpniu 2020 r. powinna być poprzedzona wprowadzeniem odpowiednich zmian w planie wydatków części 72 – KRUS. Pomimo, iż dodatkowe środki budżetowe na wypłatę zasiłków opiekuńczych i zasiłków z tytułu kwarantanny zostały przyznane KRUS w drodze nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2020, to do tego czasu dysponent części powinien – w drodze art. 171 ust. 1 ufp – przesunąć niewykorzystane, planowane wydatki z innych podziałek klasyfikacji budżetowej. Według stanu na koniec sierpnia do końca listopada 2020 r. w dziale 753 – *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, rozdział 75305 – *Fundusz Emerytalno-Rentowy*, § 2430 – *Dotacja z budżetu otrzymana przez państwowy fundusz celowy*, pozostawały niewykorzystane planowane wydatki w kwocie od 5 581 764,9 tys. zł do 1 886 261 tys. zł.

(akta kontroli str. 1646-1753, 1924-2053, 2418-2459, 2466-2493, 2519-2700, 2928-3860)

2.2 Efekty rzeczowe prowadzonej działalności

Opis stanu faktycznego

W 2020 r. w ramach układu zadaniowego KRUS realizował wydatki w ramach dwóch zadań:

- 13.2. Świadczenia społeczne²⁰, w ramach którego wydatki w 2020 r. wyniosły 17 147 425,6 tys. zł, tj. 100% planu po zmianach (17 149 927,2 tys. zł) i były wyższe o 0,4% od wykonania w 2019 r. (17 087 549,7 tys. zł);

²⁰ Zadanie 13.2. Świadczenia społeczne realizowane było w ramach funkcji 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny.

- 20.1.W. System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej²¹ w ramach którego w 2020 r. wydatki wyniosły 1 772 492 tys. zł, tj. 100% planu po zmianach (1 773 233 tys. zł) i były wyższe o 0,1% od wykonania w 2019 r. (1 771 587,5 tys. zł).

Przyczyną braku realizacji ujętego w planie na 2020 r. zadania 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa²², na które przewidziano wydatki w kwocie 15 tys. zł było nieprzeprowadzenie szkolenia obronnego dla kadry kierowniczej KRUS z uwagi na stan epidemii COVID-19.

W związku ze specyfiką zadań publicznych dysponenta części 72 – KRUS oraz na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 stycznia 2019 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej²³ (zał. nr 41, rozdział 6 Układ zadaniowy – zasady ogólne, pkt 61 cele i mierniki, ppkt 9) dysponent części 72 – KRUS w 2020 r. odstąpił od zdefiniowania celów i mierników realizacji ww. zadań.

(akta kontroli str. 1091-1128, 1749-1753, 2626-2636)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia opisowo wykonanie budżetu państwa w części 72 – KRUS w zakresie realizacji wydatków według stanu na koniec 2020 r. W wyniku kontroli próby dotacji w części 72 – KRUS ustalono, że były one dokonywane prawidłowo i celowo, na podstawie opracowanych harmonogramów, prognoz oraz złożonych z OR KRUS zapotrzebowań na środki. Prawidłowo dokonano blokowania planowanych wydatków w części 72 – KRUS na 2020 r. Stwierdzono nieprawidłowość, która dotyczyła przekroczenia planowanych wydatków w części 72 – KRUS:

- w dziale 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, w rozdziale 75313 *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego*, w § 3110 *Świadczenia społeczne* – w sierpniu 2020 r. o kwotę 53 691,7 tys. zł, wrześniu 2020 r. o kwotę 91 280,4 tys. zł, październiku 2020 r. o kwotę 115 517,7 tys. zł i listopadzie 2020 r. o kwotę 19 224,6 tys. zł;
- w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*, w rozdziale 85395 *Pozostała działalność*, w § 3110 *Świadczenia społeczne* – w styczniu 2020 r. o kwotę 1,9 tys. zł i marcu 2020 r. o kwotę 0,4 tys. zł.

Stanowiło to naruszenie przepisów art. 44 ust. 1 pkt 3 oraz art. 162 pkt 3 upf, zgodnie z którymi wydatki mogą być dokonywane na cele oraz w wysokościach określonych w planie finansowym jednostki, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień.

²¹ Zadanie 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej realizowane było w ramach funkcji 20. Zdrowie.

²² Zadanie 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa ujęte było w planie do realizacji w ramach funkcji 11. Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic.

²³ Dz. U. poz. 183, ze zm.

3. Wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego

Opis stanu faktycznego

Plan finansowy Funduszu Emerytalno-Rentowego ustalony został w tabeli nr 24 załącznika nr 13 do ustawy budżetowej na rok 2020.

Zgodnie z ustawą z dnia 28 października 2020 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2020, plan finansowy FER został zmieniony i ujęty w załączniku nr 18 do tej ustawy. Przychody FER (bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów) zostały ustalone na kwotę 20 070 324 tys. zł, a koszty (bez świadczeń zbiegowych i innych transferów) na kwotę 20 220 495 tys. zł.

Główne zmiany wprowadzone nowelizacją ustawy budżetowej na rok 2020 dotyczyły zwiększenia dotacji z budżetu państwa, przyznania środków z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, zwiększenia planowanych kosztów emerytur i rent rolniczych oraz zmniejszenia planowanych kosztów zasiłków pogrzebowych i zasiłków macierzyńskich oraz zmniejszenia planowanych kosztów ubezpieczeń zdrowotnych finansowanych z dotacji budżetowej.

W dniu 30 grudnia 2020 r. Sekretarz Stanu w MRiRW, działający z upoważnienia Ministra RiRW, poinformował Prezesa KRUS o zaakceptowaniu zmian w planie finansowym FER na 2020 r., po uwzględnieniu opinii nr 78 Komisji Finansów Publicznych Sejmu RP z dnia 29 grudnia 2020 r. oraz zgody Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej wyrażonej w piśmie z dnia 28 grudnia 2020 r. Główne zmiany planu finansowego FER dotyczyły zmniejszenia dotacji z budżetu państwa o 46 638 tys. zł ze względu przede wszystkim na zmniejszającą się liczbę osób pobierających świadczenie rentowe oraz zwiększenia środków z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 o kwotę 50 000 tys. zł celem wypłaty zasiłków opiekuńczych i zasiłków z tytułu kwarantanny na podstawie ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19.

Zmiana planu finansowego FER dokonana została z zachowaniem zasad określonych w ufp oraz trybu określonego w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej KRUS²⁴, a także zgodnie z procedurą wewnętrzną KRUS dotyczącą planowania.

Plan po zmianach na 2020 r. w zakresie przychodów FER (bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów) wyniósł 20 073 686 tys. zł, a w zakresie kosztów (bez świadczeń zbiegowych i innych transferów) – 20 223 857 tys. zł.

(akta kontroli str. 7-47)

3.1 Wykonanie planu przychodów FER

W planie finansowym FER po zmianach ujęto przychody ogółem w kwocie 20 073 686,0 tys. zł (bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów). Zrealizowane przychody ogółem wyniosły 19 994 949,0 tys. zł i były niższe o 0,4% od planowanych. Przychody Funduszu pochodziły głównie z:

- dotacji z budżetu państwa w kwocie 18 430 121,4 tys. zł, tj. 92,2 % przychodów FER ogółem,
- składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe opłacanych przez ubezpieczonych rolników (przypis) w kwocie 1 043 422,7 tys. zł, tj. 5,2 % przychodów FER ogółem,

²⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 144.

- środków z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 w kwocie 409 634,9 tys. zł, tj. 2 % przychodów FER ogółem,
- odpisu z Funduszu Składkowego w kwocie 69 007,5 tys. zł, tj. 0,3 % przychodów FER ogółem.

W porównaniu do 2019 r. osiągnięte w 2020 r. przychody ogółem były niższe o 17 043 tys. zł, tj. o 0,1 %. W porównaniu do 2019 r. niższa o 80 709,9 tys. zł była dotacja z budżetu państwa oraz składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe (przypis) o 327 311,6 tys. zł. W 2020 r. wystąpiło nowe źródło przychodów FER jakim były środki z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, stosownie do art. 65 ust. 5 i 6a ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19.

Jak wyjaśniła Prezes KRUS „w 2019 r. dotacja z budżetu państwa została m.in. wykorzystana do realizacji przepisów ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o jednorazowym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów w 2019 r. oraz ustawy z dnia 18 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw. W 2020 r. wypłaty jednorazowego świadczenia pieniężnego dokonano zgodnie z obowiązującymi przepisami z Funduszu Solidarnościowego. Z kolei przypis składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe był o 23,9 % niższy niż w 2019 r. i był wynikiem pomocy państwa w związku z COVID-19 w postaci zwolnienia rolników z opłacenia tych składek za II kwartał 2020 r.”.

Na koniec 2020 r. należności netto FER (pomniejszone o odpis aktualizujący) wraz z rozrachunkami wewnątrzzakładowymi²⁵ wyniosły 139 756,5 tys. zł (w tym rozrachunki wewnątrzzakładowe w kwocie 674,7 tys. zł) i w porównaniu do stanu na koniec 2019 r. (159 268,9 tys. zł) były niższe o 19 512,4 tys. zł, tj. o 12,3 %. Rozrachunki wewnątrzzakładowe na koniec 2020 r. były ponad 3-krotnie wyższe od rozrachunków na koniec 2019 r. (205,7 tys. zł).

W 2020 r. w stosunku do 2019 r. nastąpiło zmniejszenie należności dotyczących rozrachunków z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników oraz nienależnie pobranych świadczeń. Prezes KRUS wyjaśniła, że „głównymi przyczynami spadku była wyższa ściążalność składek na ubezpieczenie społeczne rolników (102,78 %) wzrost w stosunku do roku 2019 o 0,58 %”.

Z kolei na okoliczność wzrostu należności wewnątrzzakładowych na koniec 2020 r. w stosunku do 2019 r. Prezes KRUS wyjaśniła, że „W 2020 roku w stosunku do 2019 roku nastąpił wzrost należności wewnątrzzakładowych spowodowany rozliczeniem Funduszu Przeciwdziałania COVID-19. Kwota należności FP COVID-19 wyniosła 414.465,04 zł i wynikała z realizacji zadań w zakresie finansowania, na podstawie art. 65 ust. 6a ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, świadczeń przyznanych w oparciu o (...) uzyskanie prawa do zasiłku opiekuńczego dla ubezpieczonego rolnika i domownika, (...) uzyskanie prawa do zasiłku z tytułu objęcia obowiązkową kwarantanną, nadzorem epidemiologicznym lub hospitalizacją w związku z COVID-19”.

²⁵ Rozrachunki wewnątrzzakładowe obejmowały w szczególności rozrachunki FER z dysponentem części 72KRUS oraz rozrachunki pomiędzy centralą KRUS a OR KRUS.

Na koniec 2020 r. należności brutto FER wyniosły 257 135 tys. zł i dotyczyły głównie należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 224 400 tys. zł oraz składek na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 8 483 tys. zł.

Według stanu na 31 grudnia 2020 r. należności wymagalne brutto wyniosły 184 567 tys. zł i były niższe o 8 609 tys. zł, tj. o 5,5 % od należności wymagalnych na koniec 2019 r.

W celu zmniejszenia kwoty zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia występujących na kontach zadłużonych rolników jednostki organizacyjne KRUS dokonywały systematycznej analizy kont dłużników w celu ustalenia przyczyn powstania zaległości i podejmowały działania mobilizujące dłużników do spłaty należności składkowych.

Według stanu na koniec 2020 r., 1953 dłużników nienależnie pobrało świadczenia z tytułu emerytur, rent, świadczeń krótkoterminowych oraz rodzicielskich świadczeń uzupełniających na łączną kwotę 10 073,4 tys. zł. Na przestrzeni 2020 r. kwota należności z tego tytułu zmniejszyła się o 532,9 tys. zł.

W 2020 r. skierowano do urzędów skarbowych 17 310 tytułów wykonawczych w sprawie należności z tytułu składek na łączną kwotę 24 049,1 tys. zł. Organy egzekucyjne ściągnęły w 2020 r. kwotę 17 259,7 tys. zł należności oraz zwróciły do KRUS z powodu nieściągalności 1180 tytułów wykonawczych na kwotę 1 263,7 tys. zł.

W OR KRUS w 2020 r. umorzono należności dotyczące FER na kwotę 4 348,4 tys. zł, odroczone należności w kwocie 16,2 tys. zł oraz rozłożono na raty należności na kwotę 56 489,6 tys. zł.

(akta kontroli str.48-75, 124-128, 1754-1825)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.2 Wykonanie planu kosztów FER

Opis stanu
faktycznego

W planie finansowym FER po zmianach ujęto koszty ogółem w kwocie 20 223 857 tys. zł (bez świadczeń zbiegowych i innych transferów). Zrealizowane koszty ogółem wyniosły 19 832 234,9 tys. zł i były niższe o 1,9% od planowanych.

W strukturze kosztów FER najwyższymi pozycjami były:

- emerytury rolnicze w kwocie 12 918 544 tys. zł, tj. 65,1 % kosztów FER ogółem,
- renty rolnicze w kwocie 3 361 599,4 tys. zł, tj. 17 % kosztów FER ogółem,
- składki na ubezpieczenia zdrowotne finansowane z dotacji budżetu w kwocie 1 762 252,4 tys. zł, tj. 8,9 % kosztów FER ogółem,
- odpis na fundusz administracyjny w kwocie 625 845 tys. zł, tj. 3,2 % kosztów FER ogółem,
- zasiłki pogrzebowe w kwocie 215 225,9 tys. zł, tj. 1,1 % kosztów FER ogółem,
- zasiłki macierzyńskie w kwocie 172 518,6 tys. zł, tj. 0,9 % kosztów FER ogółem,
- pozostałe świadczenia w kwocie 719 577 tys. zł, tj. 3,6 % kosztów FER ogółem.

W porównaniu do 2019 r. poniesione w 2020 r. koszty ogółem były niższe o 390 307,6 tys. zł, tj. o 1,9%. W porównaniu do 2019 r. niższe o 442 417,3 tys. zł były koszty emerytur rolniczych, o 101 719,7 tys. zł koszty rent rolniczych oraz o 15 568,5 tys. zł niższe były koszty zasiłków macierzyńskich. Wyższe były natomiast koszty odpisu na fundusz administracyjny o 51 317 tys. zł, pozostałych świadczeń o 42 636,3 tys. zł oraz koszty zasiłków pogrzebowych o 18 732,3 tys. zł. Wystąpiły również w 2020 r. koszty przeciwdziałania COVID-19 w wysokości 53 777,4 tys. zł.

W 2020 r. było 852 tys. świadczeniobiorców emerytur rolniczych, a przeciętna emerytura z dodatkami finansowana z FER wyniosła 1 263,5 zł.

W 2020 r. było 230 tys. świadczeniobiorców rent rolniczych, a przeciętna renta z dodatkami finansowana z FER wyniosła 1 220,2 zł.

W 2020 r. ściągальność składek wyniosła 102,8%²⁶.

Jak wyjaśniła Prezes KRUS „Niższe koszty emerytur i rent wynikają ze spadku liczby osób pobierających te świadczenia. Ponadto niższe koszty zasiłków macierzyńskich związane są z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych, które dają możliwość nabycia prawa do świadczenia rodzicielskiego (odpowiednik obecnego zasiłku macierzyńskiego w systemie ubezpieczenia społecznego rolników) również przez osoby objęte ubezpieczeniem społecznym rolników. Takie świadczenie może być wypłacane przez różne organy, np. gminę, KRUS. Ponadto ustawa o świadczeniach rodzinnych stwarza możliwość nabycia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym pod warunkiem niepobierania zasiłku macierzyńskiego z innego tytułu. Ponieważ świadczenie pielęgnacyjne przysługuje w wyższej wysokości niż zasiłek macierzyński, matki niepełnosprawnych dzieci rezygnują z zasiłku macierzyńskiego w KRUS. Wyższe były koszty realizacji zadań w roku 2020 w porównaniu do wykonania w roku 2019. Wyższe o 6,3 % koszty pozostałych świadczeń związane było z waloryzacją świadczeń zbiegowych, tj. świadczeń finansowanych przez KRUS i wypłacanych przez ZUS, MON, MSWiA oraz MS w związku z art. 10, 56, 63, 73 i 180 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wyższe o 9,5 % koszty zasiłków pogrzebowych związane były ze wzrostem umieralności. Wyższy o 8,9 % koszt odpisu na fundusz administracyjny został oszacowany według wytycznych Ministra Finansów w wysokości zapewniającej prawidłową realizację zadań przez KRUS”.

Szczegółowym badaniem objęto koszty i odpowiadające im wydatki w wysokości 3 573 670,5 tys. zł, tj. 18% kwoty poniesionych kosztów FER (bez świadczeń zbiegowych i innych transferów). Koszty zostały poniesione terminowo z zachowaniem kryterium legalności, były gospodarne oraz celowe. Koszty i odpowiadające im wydatki zostały prawidłowo naliczone, zapotrzebowane i rozliczone. Nie wystąpiły przypadki nieterminowych płatności skutkujących zaplaceniem odsetek, kar lub opłat.

(akta kontroli str. 48-49, 76-83, 86-116, 124-128, 1754-1825)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

²⁶ Wskaźnik ściągальności składek rozumiany jest jako stosunek wpływów z tytułu składek do przypisu składek w danym roku.

3.3 Gospodarowanie wolnymi środkami FER

Opis stanu faktycznego

Stan FER na koniec 2020 r. wyniósł 29 375,9 tys. zł i był o 162 714,1 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Stan FER na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 285 704,8 tys. zł, należności w kwocie 139 081,8 tys. zł i zobowiązania w kwocie 395 410,7 tys. zł. Najwyższa kwota dotyczyła zobowiązań wobec Narodowego Funduszu Zdrowia i wynosiła 272 695 tys. zł. Pozostałe zobowiązania dotyczyły przede wszystkim płatności wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i ubezpieczenia rolników. Zobowiązania wymagalne na koniec 2020 r. nie wystąpiły. Średniomiesięczny stan środków FER w 2020 r. wynosił 141 361,7 tys. zł od 26 744,2 tys. zł we wrześniu 2020 r. do 360 770,1 tys. zł w styczniu 2020 r. Prezes KRUS nie dokonywała w 2020 r. lokowania wolnych środków FER, ponieważ w ponad 92% pochodziły z dotacji budżetu państwa. Zgodnie bowiem z art. 48 ufp Prezes KRUS może dokonywać lokat wolnych środków, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu. Fundusz Emerytalno-Rentowy nie został również wskazany wśród funduszy będących w dyspozycji Prezesa KRUS i mogących lokować wolne środki – art. 83 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników²⁷.

(akta kontroli str. 48-49, 117-118, 1754-1825)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.4 Realizacja zadań FER

Opis stanu faktycznego

Funkcje, zadania, podzadania i działania ujęte w układzie zadaniowym na 2020 r. były tożsame z zadaniami wynikającymi dla FER z ustaw z dnia: 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²⁸, 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²⁹, ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19 oraz ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19.

W zadaniu 13.2. *Świadczenia społeczne* zrealizowano w 2020 r. trzy działania skutkujące następującymi kosztami:

- emerytury oraz dodatki do emerytur – 13 387 062,8 tys. zł, tj. 98,67% planu,
- renty oraz dodatki do rent – 3 484 546,4 tys. zł, tj. 94,09% planu,
- pozostałe świadczenia – 2 548 893,1 tys. zł, tj. 100,27% planu.

Wyższa realizacja kosztów w działaniu „Pozostałe świadczenia”, w stosunku do planu na 2020 r. spowodowana była:

- wyższą niż zaplanowano liczbą wypłaconych zasiłków pogrzebowych; w grudniu 2020 r. wypłacono 7476 zasiłków pogrzebowych, tj. o 1943 więcej niż w listopadzie 2020 r. (wzrost o 35,1 %); kwota wypłaconych zasiłków pogrzebowych w grudniu 2020 r. wyniosła 29 897 918 zł i była o 35,1 % wyższa niż w miesiącu listopadzie 2020 r.;
- wzrostem waloryzacji świadczeń wypłacanych w związku z art. 10, 56, 63, 73 i 180 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (świadczenia zbiegowe);

²⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 266.

²⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 291.

²⁹ Dz.U. z 2020 r. poz. 1398 ze zm.

- realizacją przez KRUS zadań związanych z wypłatą przyznawanych na wnioski zgodnie z obowiązującymi przepisami zasiłków opiekuńczych oraz zasiłków z tytułu objęcia kwarantanną w związku z wystąpieniem wirusa SARS-CoV-2.

W okresie od 1 października 2020 r. w ramach FER realizowane były zadania związane z wypłatą przyznawanych na wnioski, zasiłków opiekuńczych oraz zasiłków z tytułu kwarantanny, w związku z wystąpieniem wirusa SARS-CoV-2. Źródłem finansowania z FER zasiłku opiekuńczego dla ubezpieczonego rolnika i domownika, o którym mowa w art. 4a ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o przeciwdziałaniu COVID-19 oraz zasiłku z tytułu objęcia obowiązkową kwarantanną, nadzorem epidemiologicznym lub hospitalizacją w związku z COVID-19, o którym mowa w art. 31³⁰ ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 były środki pochodzące z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19. Zgodnie bowiem z art. 65 ust. 6a ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19, środki Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 mogły być przeznaczone na finansowanie, dofinansowanie lub zwrot wydatków poniesionych na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem COVID-19, o których mowa w ust. 5 pkt 1 i 4, również w przypadku, gdy ustawa lub przepisy odrębne przewidują finansowanie tego rodzaju zadań z budżetu państwa, w tym w formie wpłat lub dotacji z budżetu państwa. Ponadto w planie kosztów FER na rok 2020 zaplanowano kwotę 356 732 tys. zł (w roku 2019 koszty te nie występowały) z tytułu zwolnienia rolników z opłacania składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe za II kwartał 2020 r., na podstawie art. 65 ust. 5 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 oraz art. 77 pkt 70 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19³⁰. Źródłem finansowania tych składek był Fundusz Przeciwdziałania COVID-19.

W ramach FER ze środków pochodzących z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 w 2020 r. w łącznej wysokości 409 635 tys. zł sfinansowano:

- 1) zasiłki opiekuńcze oraz zasiłki z tytułu kwarantanny dla rolników na kwotę 53 777,4 tys. zł, z tego:
  - zasiłki opiekuńcze dla rolników – 26 181 tys. zł (za 807 528 dni opieki),
  - zasiłki z tytułu kwarantanny dla rolników – 27 596,4 tys. zł (wypłacono 21 250 świadczeń),
- 2) składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe w kwocie 355 857,6 tys. zł, z tytułu zwolnienia rolników z opłacania składek za II kwartał 2020 r.

(akta kontroli str. 76-82, 84-85, 119-123, 1826-1844)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego. Zmiany planu finansowego zostały dokonane prawidłowo. Koszty realizowane były w ramach FER zgodnie z przepisami prawa, celowo i gospodarnie oraz zostały rzetelnie rozliczone.

³⁰ Dz. U. poz. 1086.

4. Sprawozdawczość i księgi rachunkowe

4.1 Sprawozdania

Opis stanu faktycznego

Kontrolą objęto prawidłowość sporządzenia sprawozdań:

- budżetowych dysponenta części 72 – KRUS: Rb-23³¹, Rb-27³², Rb-28³³ i Rb-BZ1³⁴ za 2020 r.,
- w zakresie operacji finansowych KRUS i funduszy zarządzanych przez Prezesa KRUS – Rb-Z³⁵ i Rb-N³⁶ za IV kwartał 2020 r.,
- z wykonania planów finansowych poszczególnych funduszy celowych: Funduszu Administracyjnego (dalej: FA), Funduszu Emerytalno-Rentowego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji (dalej: FPIR) – Rb-33³⁷, Rb-40³⁸ za IV kwartał 2020 r., Rb-FER³⁹ za grudzień 2020 r. oraz Rb-BZ2⁴⁰ za 2020 r.

Sprawozdania zostały sporządzone prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym oraz w terminach wynikających z rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości budżetowej⁴¹, w zakresie operacji finansowych⁴² i w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁴³.

Dane wykazane w sprawozdaniach za 2020 r. Rb-23, Rb-27, Rb-28 były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej centrali KRUS. Sprawozdania Rb-33, Rb-40 (dla FA, FER i FPIR), Rb-BZ2 (FA, FER i FPIR) oraz Rb-FER, a także Rb-BZ1 i Rb-N i Rb-Z sporządzono na podstawie sprawozdań centrali KRUS (zgodnych z prowadzoną ewidencją księgową) i 16 sprawozdań oddziałów regionalnych KRUS.

Dane wykazane w sprawozdaniach Rb-33 i Rb-40, sporządzane dla FA, FER i FPIR, były zgodne z danymi wynikającymi ze sprawozdań jednostkowych, sporządzanych przez 16 OR KRUS i centralę KRUS.

Sprawozdania dysponenta części przedstawiają prawidłowy obraz dochodów i wydatków, a sprawozdania dotyczące funduszy, dla których dysponentem był Prezes KRUS, tj. FA, FER i FPIR – prawidłowy obraz przychodów i kosztów ich dotyczących. Powyższe sprawozdania prezentują wiarygodne dane w zakresie należności i zobowiązań.

³¹ Sprawozdanie o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych.

³² Sprawozdanie z wykonania planu dochodów budżetowych.

³³ Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetu państwa.

³⁴ Roczne sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym.

³⁵ Kwartałne sprawozdanie o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji.

³⁶ Kwartałne sprawozdanie o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych.

³⁷ Sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego.

³⁸ Sprawozdanie z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na dany rok budżetowy, planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/instytucji gospodarki budżetowej.

³⁹ Sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego FER.

⁴⁰ Roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/instytucji gospodarki budżetowej/państwowej osoby prawnej w układzie zadaniowym.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 stycznia 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1564, ze zm.).

⁴² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1773). Utraciło moc z dniem 1 stycznia 2021 r.

⁴³ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 704, ze zm.).

W KRUS obowiązywały procedury dotyczące sprawozdawczości ujęte w ramach funkcjonującego Zintegrowanego Systemu Zarządzania według norm ISO, będące elementem przyjętego systemu kontroli zarządczej, który zapewniał w sposób racjonalny kontrolę prawidłowości i rzetelności sprawozdań objętych kontrolą.

(akta kontroli str. 621-1000, 1646-1844)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

4.2 Księgi rachunkowe

Opis stanu
faktycznego

Księgi rachunkowe w KRUS prowadzone są odrębnie dla Oddziałów Regionalnych i Centrali KRUS, tj. 16 ksiąg rachunkowych Oddziałów Regionalnych i siedemnasta w Centrali KRUS z wykorzystaniem udokumentowanego programu firmy ZETO Lublin Centralnego Systemu Finansowo-Księgowego CSF-K. W 2020 r. użytkowano program w wersji 1.6.0.0. Księgi rachunkowe oddziałów regionalnych KRUS, jak i centrali KRUS obejmowały ewidencję księgową państwowych funduszy celowych (Emerytalno-Rentowego, Administracyjnego oraz Prewencji i Rehabilitacji). Centrala KRUS prowadziła ponadto ewidencję księgową dla dysponenta części 72 – KRUS oraz pozostałych działalności (Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych i Fundusz Motywacyjny). Oddziały regionalne prowadziły również ewidencję księgową dla pozostałych działalności (Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych i Fundusz Motywacyjny, Pomoc Rolnika – program ewidencji składek rolników, DS – program ewidencji składek zdrowotnych dla rolników prowadzących działy specjalne produkcji rolnej).

Sprawozdania finansowe Kasy podlegają corocznemu badaniu przez biegłego rewidenta. Pierwsze badanie zrealizowano za 2014 r. W dotychczasowych sprawozdaniach biegłego rewidenta, włącznie ze sprawozdaniem za 2019 r. z 29 maja 2020 r., nie wskazano nieprawidłowości. Sprawozdania biegłego rewidenta potwierdzały że, sprawozdania finansowe KRUS za każdy badany rok przedstawiały rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej KRUS, zostały sporządzane na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych zgodnie z przepisami rozdziału 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁴⁴ (dalej: uor) oraz były zgodne, co do formy i treści z obowiązującymi KRUS przepisami prawa i statutem. Badanie realizowane przez rewidenta było podstawą do corocznego zatwierdzania przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi sprawozdania finansowego KRUS za dany rok. Sprawozdanie finansowe za 2019 r. zostało zatwierdzone 7 września 2020 r.

Dokumentacja opisująca przyjęte zasady rachunkowości spełniała warunki określone w art. 10 ust. 1 uor oraz rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 13 września 2017 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁵.

(akta kontroli str. 147-160, 308-587, 1020-1037, 1327-1565, 1983-2053)

⁴⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 217.

⁴⁵ Dz. U. poz. 1911, ze zm.

Przegląd analityczny wybranych zapisów dziennika księgi głównej centrali KRUS nie wykazał nieprawidłowości. Salda kont księgi głównej centrali KRUS na dzień 31 grudnia 2019 r. (dotyczące stanu aktywów i pasywów) wprowadzono prawidłowo do ksiąg rachunkowych 2020 r., jako bilans otwarcia na 1 stycznia 2020 r. Obroty dziennika centrali KRUS za 2020 r. były zgodne z zestawieniem obrotów i sald kont księgi głównej na 31 grudnia 2020 r. W odniesieniu do badania zapisów dziennika księgi głównej za okres styczeń–luty 2021 r. nie stwierdzono przypadków ujęcia w zapisach niewłaściwych dokumentów dotyczących poprzedniego roku obrotowego.

Badanie ewidencji księgowej centrali KRUS przeprowadzono na próbie 127 zapisów księgowych o łącznej wartości 23 120 194,1 tys. zł, co stanowiło 38,4% wartości wszystkich zapisów księgowych ujętych w ewidencji dysponenta cz. 72 – KRUS i trzech funduszy celowych obsługiwanych przez KRUS⁴⁶. Badane 94 zapisy księgowe na kwotę 23 120 094 tys. zł zostały wylosowane metodą monetarną (MUS⁴⁷), a doboru 33 zapisów na kwotę 100,1 tys. zł dokonano w sposób celowy (ze względu na najwyższe salda należności i zobowiązań na koniec 2020 r. dotyczące FER).

Stwierdzono, że zapisów dokonywano na podstawie dowodów księgowych obrazujących dokonywane operacje gospodarcze, zgodnie z art. 20 ust. 2 uor. Dowody księgowe sporządzone były prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym i merytorycznym, a operacje gospodarcze udokumentowane nimi właściwie ujęto w księgach rachunkowych, według właściwych paragrafów klasyfikacji budżetowej oraz z uwzględnieniem chronologii zdarzeń, jakie nastąpiły w danym okresie sprawozdawczym, zgodnie z wymogami określonymi w art. 20 ust. 1 i art. 22 ust. uor. W badanej próbie zapisów księgowych, wszystkie dowody księgowe im odpowiadające, zawierały elementy wymagane art. 21 ust. 1 uor, posiadały potwierdzenie dokonania sprawdzenia pod względem merytorycznym, właściwe dekretacje i były zatwierdzane przez osoby do tego upoważnione, a także zostały ujęte na właściwych kontach rozrachunkowych. W wyniku przeprowadzonego badania stwierdzono także, że zapisy księgowe zawierały elementy wymagane przepisami art. 23 ust. 2 uor, zostały ujęte w księgach rachunkowych w sposób trwały, były właściwie opisane i sprawdzalne.

(akta kontroli str. 166-307, 588-620)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie sporządzone przez KRUS sprawozdania budżetowe (roczne i za IV kwartał 2020 r.) i sprawozdania w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2020 r. Sprawozdania zostały sporządzone prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym oraz w terminach wynikających z rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości budżetowej, w zakresie operacji finansowych i w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym. Kwoty wykazane w sprawozdaniach dysponenta części i w sprawozdaniach jednostkowych dysponenta funduszy FER, FA i FPiR sporządzonych w centrali KRUS były zgodne z danymi wynikającymi z prawidłowo prowadzonej ewidencji księgowej centrali KRUS.

⁴⁶ Wartość badanej populacji bez kwot wyłączonych z badania dotyczących wynagrodzeń i pochodnych wyniosła 60 255 900 337,96 zł.

⁴⁷ MUS (ang. Monetary Unit Sampling) jest to metoda losowania wydatków z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości.

V. Uwagi i wnioski

Wniosek W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o dokonywanie wydatków zgodnie z ustalonym planem finansowym po zmianach.

VI. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie⁴⁸ umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 21 kwietnia 2021 r.

Wiceprezes
Najwyższa Izba Kontroli
Małgorzata Motylow

/-/

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał Marek Adamiak p.o. Dyrektor Departamentu Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

p.o. DYREKTOR
Departamentu Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Marek Adamiak

⁴⁸ Najwyższa Izba Kontroli zwraca się z prośbą o zgłaszanie, w miarę możliwości, zastrzeżeń opatrzonych kwalifikowanym podpisem elektronicznym, na adres elektronicznej skrzynki podawczej (ePUAP) NIK lub na adres mailowy NIK wskazany w stopce na pierwszej stronie niniejszego wystąpienia. W przypadku zaś nadania pisma z zastrzeżeniami (pisma opatrzonego własnoręcznym podpisem) w placówce pocztowej operatora wyznaczonego, NIK zwraca się z prośbą o dodatkowe przekazanie skanu tych zastrzeżeń na ww. adres mailowy.

